

Oponentský posudek

„Zapojování blízkých osob do léčby uživatelů drog v podmínkách terapeutické komunity“

Autor disertace: Mgr. Josef Radimecký

Cíle hodnocené práce

1. Autor si klade otázku, zda je zapojení blízkých osob uživatelů návykových látek do léčby výhodné pro klienty i pro jejich blízké.
2. Chce představit ucelený model práce s blízkými osobami v jedné terapeutické komunitě.
3. Zvažuje možnosti širšího využití zapojení blízkých jak v oblasti programů pro závislé tak i ve speciálním školství v péči o děti a mladistvé s poruchami chování.

Obecná část

Kapitoly 1. - 5. tvoří přehled vývoje teorie závislosti a terapeutických přístupů k ní. Autor nejdříve akcentuje změny paradigmatu pojetí závislosti v průběhu minulého století, což je v české literatuře téma málo zpracované a diskutované. Tím objasňuje svá východiska pro další zaměření teoretické části ale i obecnější kontext svých hypotéz o zapojování blízkých osob do léčby. V této souvislosti podává přehled příčin užívání i zneužívání návykových látek, který je poměrně komplexní a zajímavý. Celé téma ústí do definice bio-psycho-sociálního modelu léčby, který tvoří současný rámec pro porozumění závislosti i design preventivních a terapeutických přístupů.

Zdůraznil bych novost popisu a hluboký vhled do problematiky změny a procesu léčby v terapeutických komunitách v ČR ve 4. kapitole. Fundované zachycení terapeutického procesu je dobře doloženo v 6. kapitole případovou studií – popisem vývoje myšlenky a aplikace zapojování blízkých do léčby v komunitě White Light. Tím také autor dobře zasazuje následující výzkumnou část do konkrétně definovaného pole, ve kterém probíhal kvalitativní výzkum.

Celá obecná část disertační práci je podle mne skvěle zpracovaná, využívá bohatě odkazů na aktuální naši i zahraniční odbornou literaturu. Vlastní propojení jednotlivých konceptů je navíc inovativní a staví odbornou veřejnost před nové výzvy v rámci aktuálně soupeřících paradigmat pojetí závislosti.

Dílčí kritickou připomínku bych měl k tomu, že v úvodu zmíněné hledání možností využití zapojení blízkých osob do péče o jedince v etopedických zařízeních není v práci již dále rozpracováno, takže představuje pro čtenáře spíš implicitní náměty k vlastním úvahám.

Výzkumná část

Výzkumná část měla odpovědět na dvě otázky:

1. Jaký konkrétní přínos přikládají blízké osoby uživatelů drog svému zapojování do procesu léčby v terapeutické komunitě?
2. Jaké jsou z pohledu blízkých osob uživatelů drog nejpřínosnější metody a formy práce z těch, jež jim terapeutická komunita v rámci jejich zapojování do léčby jejich blízkých nabízí?

Ve výzkumu bylo použito několik metod (dotazníky, focus groups, individuální semistrukturovaná interview, field notes). Výstupy výzkumu jasně označují odpovědi na uvedené otázky. Potvrzují vstupní výzkumnou otázku pátrající o po tom, „zda“ jsou tyto formy práce přínosné. V uvedených dotazníkových otázkách sice tato položka není přímo uvedena, ale z „přínosnost“ v řadě okruhů na ni implicitně odpovídá. Kvalitativní přístup ke zkoumání těchto otázek a v daném kontextu je zcela odůvodněný a autor se dostatečně zabýval i jeho limity (možnostmi generalizace).

Vzhledem k celkově jen pozvolna se rozvíjejícímu se vědeckému přístupu k hodnocení procesu

efektivitu léčby závislostí v ČR, je tato studie – byť rozsahem a lokalizací malá – nesporným přínosem. Mapování účinných faktorů léčby, potřeby klientů/pacientů a jednotlivých metod programů je aktuálním tématem v adiktologii.

Několik kritických poznámek:

1. Role výzkumníka – autor měl a má vzhledem k zařízení, které se na výzkumu podílelo řadu významných rolí. To jistě vybízí k úvahám o tom, nakolik mohli být respondenti touto skutečností ovlivněni. Podobně mohl být při interpretaci ovlivněn i výzkumník. Autor tato rizika otevřeně pojmenovává (str. 118), zvažuje a popisuje jako prevenci metodu triangulace dat. Pro vedení obhajoby se nabízí otázka specifikující to, zda v průběhu práci z daty narazil autor na významnější rozdíly mezi vlastními hypotézami a výzkumnými daty.

2. Dotazníky: v přílohách nejsou zřejmě zařazeny všechny použité dotazníky. Co se designu dotazníku, který byl zařazen týče, nezdá se šťastná volba otázky (Příloha 4 - „Co se mi na náplni víkendů nelíbilo (nemělo žádný význam, neoslovilo mne)? Otázka podle mého zahrnuje varianty, které nejsou společně zcela konzistentní. V obhajobě by se k tomu měl autor vyjádřit.

Shrnutí

Hodnocená práce představuje text, který nabízí velice kvalifikovaný přehled moderních pojetí několika témat: etiologie závislosti, přechod od paradigmatu „nemoci“ k novějším pojetím, teoretická východiska pro zapojení blízkých osob do léčby, vývoj terapeutických komunit v ČR i otázky po efektivitě léčby. Byl představen model léčby v terapeutické komunitě a podrobně vykreslena struktura a proces zapojení blízkých lidí do léčby. Obecná část představuje vynikající a ucelený text, který využívá aktuální naší i zahraniční literatury. Již tento fakt s dizertací tvoří kvalitní svěbytnou práci, která bude přínosem pro vědecké poznání.

Výzkumná část se věnuje důsledné kvalitativní analýze zpětné vazby klientů a jejich blízkých osob v rámci terapeutické komunitě. Ač si nedělá nároky na generalizaci výzkumných závěrů, je vzhledem k řadě podobností v programech terapeutických komunit u nás možné předpokládat obdobnou strukturu potřeb lidí z rodinných systémů klientů – stejně jako přínos určitých prvků takového programu. Díky tomu považuji výzkum takto zaměřený za důležitý a inovativní přínos, který by mohl a měl mít pokračování.

V Praze 7. dubna 2008

PhDr. Martin Hajný, Ph.D.